

Alba Regia 44.

A székesfehérvári Szent István Király Múzeum évkönyve 2016.

NKA pályázat szakmai beszámoló

A székesfehérvári Szent István Király Múzeum 2016-ban sorban 44. számú évkönyvét jelentette meg. Az Alba Regia első száma 1960-ban jelent meg, alapító szerkesztője a 2011-ben elhunyt egykori múzeumigazgató, Fitz Jenő volt.

A kiadvány ez alkalommal is elsősorban a múzeum dolgozóinak biztosított lehetőséget a publikálásra, de sok külső, a megyével foglalkozó kutató is teret kapott. Az írások nagy része a múzeum gyűjteményének feldolgozásához, az itt folyó tudományos munka eredményeihez kapcsolódik, több esetben a helyi sajátosságokból, példákból kiindulva átfogóbb, szélesebb körben is érdeklődésre számot tartó tanulmányok születtek.

Az évkönyv, feladatához híven évről-évre igyekszik minél több múzeumi szakágnak helyet biztosítani, idén régészeti, történettudományi, néprajzi témakörökhöz kapcsolódó tanulmányok kaptak helyet. Sok cikk esetében ez nem kizárólagos kategória, hiszen több szakterületet is érintenek.

A kezdetektől fogva szerves részét képezték az évkönyvnek az idegen nyelvű (elsősorban német, francia, illetve angol és olasz) tanulmányok, közlemények, így nemcsak hazai körben, de külföldön is számon tartott periodikává vált. Az idegi kötetben idegen nyelvű tanulmány nem kapott helyet, azonban minden írásról készült német vagy angol nyelvű összefoglaló.

Az évkönyvben végül 5 rövidebb ismertetés és 20 tanulmány jelent meg, utóbbiak közül 7 a régészet, 4 a történettudomány és 9 a néprajz témakörében.

A régészeti fejezetben elsősorban módszertani kérdések és leletközlések kaptak hangsúlyt, melyek a megye területén folyó régészeti kutatásokat dolgozták fel. Ezek között külön jelentősek a Székesfehérvár középkorával foglalkozó tanulmányok, melyek száma az utóbbi évekhez képest igen magas. Pozsgai Helga és Savanyú Bálint *Középső bronzkori vajkészítő edény Székesfehérvár határából* c. munkája egy, a múzeum 2014-es ásatásán előkerült, a megyében egyedinek számító, de országszerte is ritka tárgyat mutat be. Török Béla, Kovács Árpád és Szücsi Frigyes két Fejér megyei lelőhelyen (Előszállás – Öreghegy, Úrhida – Arany János utca) előkerült avar kori fokosok elektronmikroszkópos archeometriai anyagvizsgálatát és régészeti értékelését ismertetik. Orha Zoltán, Pozsgai Helga és Savanyú Bálint tanulmánya *Egy 10-11. századi teleprészlet különleges objektuma Székesfehérvárról* címmel jelent meg, melyben a Székesfehérvár nyugati határában épülő elkerülő útnak egy későbbi, kora középkori periódusából származó jelenséget dolgoztak fel. Pokrovenszki Krisztián, Tóth Zoltán, V. Györfy Ilona és Vajda József *A "négykaréjos templom" hitelesítő feltárás térbeli vetületeinek ábrázolása* c. cikke egy Székesfehérvár belvárosában folyó ásatás apropóján keresztül mutatja be a különböző adatrögzítési módszerek lehetőségeit a régészeti kutatásban. Horváth Emil, Morgós András és Siklósi Gyula *A Bory-vár kiállításán látható fagerenda kora* c. tanulmánya dendrokronológiai vizsgálatokkal támasztja alá a régészeti adatokon nyugvó feltételezéseket Székesfehérvár történetének egy szeletével kapcsolatban. Belegrai Tamás *A csókakői vár fémanyagának feldolgozása – 1960-62-es feltárás* c. munkája Fejér megye egyetlen fennmaradt középkori kővárának, Csókakőnek az előkerült fémleleteit mutatja be, mely az első részletes leletközlés az előkerült nagyszámú tárgyi anyagról. *A Szent István Király Múzeum*

régészeti kutatásai Fejér megyében. 2015-2016 c. cikk egy 1961-62 óta rendszeres, 2006-ban megszakadt sorozat újraindítása, mely az adott év pozitív eredménnyel záruló feltárásainak, egyéb régészeti kutatásainak rövid, jelentésszerű leírásait tartalmazza, mely mind a kutatók, mind az érdeklődők számára tájékoztatást nyújt a múzeum szakmai munkájáról.

A történettudományi tanulmányok igen változatosak. Szabados György *Könyves Béla király? Egy székesfehérvári királlysír azonosításáról* c. tanulmánya a székesfehérvári koronázó- és temetkező templomban feltárt királlysír azonosításával foglalkozik, felsorakoztatva az érveket és ellenérveket III. Béla és Könyves Kálmán mellett. Farkas Gábor (†) *A zirci apátság előszállási uradalma. III. rész: 1896–1938* című munkája a zirci apátság előszállási uradalmáról írt nagy, alapos, négy részre bontott tanulmány harmadik része. Demeter Zsófia *Béke a háborúban. Pihenő- és képző táborok a székesfehérvári ezredek I. világháborús hadszínterein* című tanulmánya az I. világháború harctereinek békésebb mindennapjaiba nyújt betekintést. Bányai Balázs *A pátkai Ivánka-kúria és utolsó főúri lakói* című tanulmánya egy korábbi konferencián elhangzott előadásból született. A Szerző a kúria építésétől, a 18. század végétől az államosításig tárgyalja az épület és a benne lakó családok történetét.

A néprajzi fejezet is igen sokszínű, a szellemi, illetve tárgyi néprajz köréből is szép számmal szerepelnek tanulmányok, rövidebb ismertetések, gyűjtések. Nagy Veronika a babahasználat mágikus gyökereit, a hozzá kapcsolódó szokásokat, rítusokat vizsgálja, az őskortól az ókori Egyiptomon, Görögországon, Rómán át a Távol-Keletig. Orosz György *„Csodálatos álmot láttam...”* A *„Legszentebb istenszülő álma”* című nagyorosz egyházi népénekek a keresztény népi jámborságban és a mágikus praktikákban című tanulmányában azt vizsgálja, hogy egyes vallásos népénekek és prózai szövegek tanúsága szerint a keleti szlávoknál és más európai népeknél miként él tovább az archaikus mitologikus világképben gyökerező mágikus tudat. Gelencsér József két, a néprajz és a történettudomány, jogtörténet határán lévő tanulmányt jelentetett meg a kötetben *A haj lenyírása mint büntetés (Szokásjog, írott jog, jogszokás)* és *Macskazene, szerenád, fáklyaszene (Jogszokás, negatív és pozitív jogkövetkezmények)* címen. Bauer Eszter *Néprajzi adalékok a pátkai Ivánka uradalom történetéhez* című tanulmánya Bányai Balázs szintén e számban megjelent cikkéhez kapcsolódik, annak néprajzi megközelítése. Lukács László néprajzkutató ismertetései *A kenyér kultúrtörténetéhez Magyarországon* és *Elfeledett könyvekről* címmel kerültek az évkönyvbe. Az *Elfeledett könyvekről* című mű elfeledett, vagy annak vélt könyvekről ad számot, melyek közös jellemzője, hogy külföldön, idegen nyelven, de Magyarországról szóló tartalommal jelentek meg. Lukács László és Reich Szabina *A Csákváron előkerült fazekas égetőkemencéről* címmel rövid beszámolót ad egy helyszíni leletmentés apropóján, mely során a Dunántúl legjelentősebb fazekasközpontjában, Csákváron tártak fel egy 19. századi edényégető kemencét régészeti módszerek segítségével. A cikk érdekessége, hogy régészeti és néprajzi megközelítésből is vizsgálja az újkori kemencét.

Az évkönyv „Szemle” rovatában elsősorban könyvismertetések, illetve megemlékezések kaptak helyet az idei évben, melyek az intézmény történetének és munkájának, valamint az intézményi működésnek fontos dokumentumai.

A kiadvány 516 oldalon, 300 példányban készült el. A Nemzeti Kulturális Alaptól nyert támogatási összeget nyomdaköltségre fordította a múzeum.

Székesfehérvár, 2017. március 21.

Szöllősy Csilla
szerkesztő